

očiju; samo ponekad u njima su kresnule varnice i vatra se brzo razgorevala do požara, obično onda kada je očima zaustavljao misao koja mu je bežala. On je govorio sporo, otegnuto, dozlaboga jednolično, lagano je valjao reči kao teško kamenje, reči su nekako ispadale same, ogoljene, one nisu bile slika ni rezultat smisla ni domišljenih ideja, slagale su se jedna do druge, jurile, preskakale, tražile, igrale žmurke, pipale po mraku. I — onda kada ste izgubili nadu da će se dohvatiti nekog smisla, te odlutale reči su se vraćale na svoja zagonetna mesta odakle su osvetljavale njegovu misao tajanstvenim svetlom srebrne mesečine: tada se Lubarda sigurno spuštao do dna, do pravih suština — i života, i slikarstva, i umetnosti. U tom trenutku otkrivao je velike istine i znao da ih kaže jednostavno, da ih toliko svede i uprosti da u njima ostane samo ljudski i filozofski smisao, govorio je to tako kao da su te misli njegovi preci smišljali vekovima, kao da se u njih ulilo dugo narodsko iskustvo koje je on samo formulisao, prosto i lapidarno. Lubarda je uopšte voleo da filozofira i mudruje, rekao bih da je to činio zato da se odbrani od nekog haosa koji ga je iznutra pritiskao, kao da je u sebi nosio mračni ponor koji je hteo kao pauk da premreži, da ga objasni i savlada. Da ga osvetli. Zato je on malo i retko govorio o slikarstvu, receptima i tehnologiji, ono ga sa te strane nije ni zanimalo; mnogo više je razmišljao o životu i čoveku, o tajnim lagunama bića i psihe, duše i tela. Slikarstvo i život bili su za njega sinonimi kojima nije znao ni mogao da odoli, — Lubarda je uvek rešavao jedan svoj problem, a što je on postajao i opšti problem, ljudski, naš, zajednički, to više nije zavisilo od njegove volje i htenja već od ogromne snage i prave izvornosti njegovog talenta. Slikarstvo je za njega bilo zagonetan dijalog sa sudbinom, magijski čin u otkrivanju tajni života — samo to, ni zabava, ni razbibriga, ni estetsko cvrkutanje. Zato on nije slikuckao, ni prebrojavao tonove, ni pipkao platno mekim četkicama, — slikao je četketinama, noževima, šakama, prstima, pesnicama, mlatio je metlama, polivao, gazio, grebao, prosipao boju iz kofe, gađao platno natopljenim sunderima. On se rvao s nekim besnim đavolima koje je isterivao iz sebe, zatvarao ih u stenje, vraćao u